

НЕОЛИТИЗАЦИЈА И РАЗВОЈ НА НЕОЛИТСКИТЕ КУЛТУРИ ВО КОЧАНСКАТА КОТЛИНА

ПРЕЛИМИНАРЕН ИЗВЕШТАЈ

АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ „ДЕМЈАНИЦА“, С. НИВИЧАНИ, КОЧАНСКО

Како прв локалитет за теренско истражување од проектот „Неолитизација и развој на неолитските култури во Кочанската котлина“, беше избран локалитетот Демјаница, близу до с. Нивичани. Во Кочанската котлина до сега не се истражувани археолошки локалитети од Неолитот, што беше причина за иницирање на еден ваков поопширен и долгогодишен проект. Поради неистраженост, не е познато дали и во каква форма се простира културата Анзабегово – Вршник кон Исток, што е од исклучително значење за разјаснување на видот на комуникација и односите со сродните неолитски култури од долината на р. Струма. Носител на проектот е Институт за Археологија и Историја, Факултет за Образовни Науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, со раководител доц. д-р Трајче Нацев.

Археолошките истражувања започнаа на 11.07.2014 година, по претходно рекогносцирање и евалуација на откриениот површински материјал. Инаку локалитетот е регистриран во АКРМ како неолитска населба. Зафаќа површина од околу 1 ha и е сместен на зарамнет простор помеѓу повисоки ридови, кој благо преминува во коса падина кон Југ. Непосредно кон Југоисток се издига нискиот, но стрмен рид Гаџевица, на чиј врв се наоѓа неистражен и нерегистриран локалитет, најверојатно стражарски пункт – кастел од доцната Антика.

Првата локација каде беше поставена сонда се наоѓа на рамниот, повисок дел од локалитетот. Сонда 1 е со димензии 5x2 м, со подолгата оска во правец Исток – Запад. Културниот слој започнува од површината и е дебел само 0,3 м, по што следува бела мека карпа. Концентрацијата на керамички фрагменти е ниска, а бидејќи просторот бил обработуван долго време со механизација, тие се исклучително ситни.

Ситуацијата се повторува и во сонда 2 и 3, со таа разлика што тие се со димензии 2x2м по страните на светот, во сонда 2 карпата е црвенкаста, а сонда 3 се наоѓа на

понискиот дел, каде теренот започнува да се спушта. Како археолошки материјал може да се наведат фрагменти од садова керамика, претежно со лош квалитет, крупни минерални примеси, темно јадро и темно кафеава или црвена површина; беа откриени и неколку фрагменти со полирана површина и црвен премаз, како и неколку орудија од делкан камен.

Сонда 4 беше поставена најјужно и на најниската можна позиција, од каде што започнува стрмно да се издига ридот Гаџевица. Таа е исто така со димензии 2x2 м по страните на светот. Слој 1 е кафена земја со висока концентрација на ситно кршен камен и без археолошки материјал, кој всушност претставува насип, односно нанос од блискиот рид, кој настанал при пробивање пат во страната на ридот, најверојатно во доцната Антика. На длабочина од 0,4 м од површината сондата беше поделена на северна и јужна половина. Во северната половина слој 1 продолжува се до длабочина од 1 м. од површината, каде започнува слој 2. Слој 2 е темна глинеста земја, во која се откриваат фрагменти од керамички садови, парчиња лепеж, како и делкани орудија од бел кварц. Тоа е истиот културен слој како и во претходните сонди, со тоа што насипот од 1 метар го заштитил од земјоделска обработка. Веројатно глиневата почва претставува доста кисела средина, па површината на керамиката е силно еродирана, додека понеквалитетните парчиња и лепежот се скоро целосно уништени. Истото важи и за јагленот, кој се појавува насекаде низ слојот. Слојот е дебел 0,35 – 0,40 м. На 1,35 м од површината беа откриени две јами – источна и западна (бр. 1 и бр. 2 соодветно) – вкопани 0.30 – 0,35 м во карпата. Земјата со која што беа исполнети не се разликува од слој 2. Големината и формата засега не можат да им бидат констатирани, бидејќи со својот најголем дел излегуваат од контролниот ров во сондата. Во јама 1 беше забележано постепено вкопување на две нивоа, но за жал сосема мал дел од оваа јама влегува во сондата, па евентуален под или внатрешно ниво не беше констатиран. Беа откриени фрагменти од груби керамички садови, орудија од камен, лепеж. Јама 2 влегува со нешто поголем дел во сондата. Таа е вкопана петнаесетина центиметри во карпата, а внатрешноста претставува под од набиена црвенкаста глина. На подот беше откриен превртен мал камен сад за толчење со крушовидна форма. Освен него, откриени се орудија и одбитоци од делкан бел кварц, камени острилки, како и фрагменти од керамички садови.

Од досегашните истражувања може да заклучиме дека се работи за населба, со живеалишта полувкопани во меката карпа. За жал керамиката е премногу оштетена и не дозволува попрецизно датирање во некоја од фазите на праисторијата. Освен тоа, истражената површина на која беа констатирани живеалиштата изнесува само 2 м².

Сл.1 лок. Демјаница

Сл.2 лок. Демјаница, сонда 4, јама 1 и 2

Сл.3 Камен сад на под во јама 2

АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ „ТОДОРИЦА“, С. БЕЛИ, КОЧАНСКО

По завршувањето на истражувањата на лок. Демјаница, работата продолжи на лок. Тодорица. Иако се наоѓа на помалку од 2 км. ЈИ од Демјаница, територијално припаѓа во атарот на с. Бели. Тодорица всушност е платото кое се издига десно од патот Бели – Нивичани по преминувањето на Трканска река. Сеуште се видливи остатоци од срушени доцноантички објекти, дополнително оштетени од нелегални ископувања. Нашето истражување беше фокусирано на ниската и тесна тераса над Трканска река, лево од патот Бели – Нивичани, локација која локалното население ја знае како Гашник. Во центарот на к.п. 3111/1, нива во сопственост на Трајан Годосиев, беше поставена сонда 1 (2x2 м. по страните на светот). На оваа локација по површината беа забележани поголем број на фрагменти од керамички садови. Вкупната дебелина на културниот пласт изнесува 1,4 м. и содржи два слоја со две нивоа. Ниво 1 се наоѓа на длабочина од 0,75 м. На него лежат остатоци од срушен објект, граден од неправилни камења и кал. Основа не беше откриена; во рамките на сондата влегува само групација од неправилно распоредени камења. Воопшто во целиот слој е забележлива високата концентрација на фрагменти од градежна и садова керамика, ситни парчиња од делкан камен и животински коски.

Со висока концентрација на керамика и коски продолжува и слој 2, чие ниво се наоѓа на длабочина од 1,4 м. Слој 2 е со нешто посветла боја од слој 1, но археолошката ситуација како да се повторува. Поради недостаток на време, ниво 2 беше истражувано само во јужната половина на сондата. На оваа ограничена површина беше забележана деструкција од објект, граден исто така од неправилни камења и кал. Основа не беше откриена. По отстранување на остатоците од деструкција беше забележана јама со издолжена форма, која продолжува кон Север. Длабочината на делот кој се наоѓа во контролниот ров изнесува 0,15 м. ЈАмата е исполнета со песок и ситни фрагменти од керамички садови. По документирање, сондата мораше да биде потрупана и со тоа овогодинешната прва фаза од теренската работа заврши. Останува миење и поконкретна анализа на артефактите, кои ќе ни дадат подетални информации за хронологијата и видот на локалитетите.